

БАБУЛІНА НАВУКА

Раней людзі былі больш уважлівымі. Назіралі за рознымі прыроднымі з'явамі. Гэта была іх надзённая патрэба, бо ў большасці сялянскіх дамоў нават гадзініцаў не трымалі. Тым не менш мая бабуля магла вызначыць час не толькі днём, але нават ноччу. Тую, народную, мудрасць перадала і мне.

Памятаю, калі я ў маленстве пасвіла кароў, то мерала сваім крокам даўжыню ценю: станеш так, каб ён падаў перад табой, запомніш, дзе канчаецца, і ідзеш. Чатыры крокі — дамоў на абед заганыць каровак.

У раннім дзяцінстве я ўжо магла хутка знайсці на небе Мядзведзіцу. Бабуля яе называла «Апалонічак», або «Вядзерца з каромыслечкам». А іншы раз казалі на гэтыя чатыры зорачкі «Січечка». Вечарам ці ноччу магла дакладна вызначыць час па тым, як павярнулася гэтае «Січечка», ці «Вядзерца».

«Калі ўбачыш, як зорачка «падае» з неба, то гэта нехта памёр і яго душачка пакацілася. Трэба абавязкова прыпыніцца, перахрысціцца і сказаць: «Душы — неба». Так бацькі вучылі сваіх дзяцей з павагай і добразычлівацю ставіцца нават да невядомага табе чалавека.

Перад Калядамі на Куццю — гэта была самая знатная вячэра, хоць і посная, — сядалі за стол, калі з'яўлялася вячэрняя зорка. Гэта дысцыплінавала, прывучала да парадку. Пад настольнікам было сенца, якое ранічкай неслі кароўцы. Рагуля заўсёды шанавалася ў сям'і, бо яна карміла кожны дзень. Стараліся выганяць яе ў поле як мага раней. Казалі, калі кароўка з расідай травы пад'есць, то падужэе і малачка больш дасць.

А з якой павагай адносіліся да птушак! О! Як забаранялася разбураць птушыныя гнёзды! Калі скінеш ластаўчына гняздо, то рабацінне пакрые ўвесь твой твар — так страшылі дзяцей і адначасова расказвалі пра карысць птушак. Каб іх не было, то не мелі б людзі ні ягадкі, ні яблычка — усё б чарвякі з'елі.

Лічылася, што калі бусел паселіцца каля твайго двара, то няшчасці згінучы. А яшчэ бабуля казалі: як даўганогі ляціць, у любы дзень, то запятайся ў яго, якое будзе надвор'е: «Бусел-калода, што заўтра будзе, дождж ці пагода? (Пагода — гэта добрае надвор'е.) Калі птушка паляціць плаўна, не махаючы крыламі, то будзе суха, а калі будзе махаць, то чакай вятрыску і, магчыма, дождж. Вядома, гэта буслінае прадказанне наконт надвор'я не заўсёды супадала. Як я зараз разумею, так старыя людзі проста вучылі дзетак назіраць за птушкамі. А вось калі ластаўкі нізка лётаюць, то дождж будзе абавязкова.

Жывучы ў вёсцы, шмат чаго трэба ведаць. Каб пасеяць у пару ды ўраджаі сабраць своечасова, абавязкова трэба ўмець прадказваць надвор'е. «У маі суха — падцягвай бруха» (значыць, будзе неўраджайны год), — гэтую фразу я часта чула ў дзяцінстве. А бывала, уваходзіць бабуля ў хату і кажа: «Ну, пацяплее: вецер закінуў са Скідзеля (гэта поўдзень)». А калі з Баброўні закіне, то, значыць, пахаладае (поўнач).

Прадказаць непагоду было вельмі важна, асабліва тады, калі сушылі сена. Мая бабуля, напрыклад, разбіралася ў кветках: якія закрываюцца перад дажджом, якія пад вечар. У нас у вёсцы таксама казалі: «Прыйдзе Ілля — наробіць гнілля», ведалі, што ў гэты час часта ідуць дажджы, таму стараліся нарыхтаваць сена ў больш прыдатныя дні.

Якім будзе надвор'е, вызначалі і па месяцы. Калі ў яго «рожкі» востранькія, то будзе ясна, суха, а калі тупыя ці месячык, як быццам туманам зацягнуты, — чакай непагадзі. Бабуля навучыла мяне: «Як убачыш першы раз малады месячык, то трэба ў яго папрасіць здароўечка:

*Маладзенькі месячык,
Маладая зорачка!
Табе на прыбычак,
А мне на здароўечка».*

Дык нават цяпер, калі ўбачу малады месячык на небе, у думках прамільгнуць гэтыя бабуліны словы...

Яўгенія КУЛЕВІЧ,
в. Сялец, Смагонскі раён.

■ Незвычайнае хобі

Мара пра ўсходні сад

ЯК СПАРТСМЕН СТАЎ МАЙСТРАМ БАНСАЙ

«Напэўна, у мінулым жыцці я быў кітайцам, — жартуе Аляксандр КАРНЯЛЮК. — Мне вельмі блізкая азіяцкая культура». Былы лёгкаатлет, у маладосці ён хутчэй за ўсіх у Савецкім Саюзе прабягаў стаметроўкі. Але больш за 20 гадоў таму кардынальна змяніў сферу дзейнасці. Цяпер, у свае 67, ён захапляецца мастацтвам бансай. Вырошчвае карлікавыя дрэвы ў талерках, каб круглы год любаваліся дома зялёнымі садамі.

Спорту Аляксандр аддаў 45 гадоў свайго жыцця. Спачатку выступаў сам. Быў чэмпіёнам СССР на дыстанцыі 100 метраў. У 22 гады паехаў на Алімпіяду ў Мюнхен (1972 год), дзе ў эстафеце разам з іншымі лёгкаатлетаў заваяваў сярэбраны медаль. А вось на наступныя гульні трапіць не змог.

— Для мяне гэта была вялікая трагедыя. У 26 гадоў я скончыў кар'еру спрынтара і стаў трэнерам зборнай каманды Саюза. Мне было цікава рыхтаваць іншых спартсменаў.

Падапечныя Аляксандра выйгравалі эстафету на Алімпіядзе, становіліся чэмпіёнамі Еўропы. Але пасля аднаго з чэмпіянатаў вынікамі лёгкаатлетычнай каманды нават не засталіся незадаволеныя, разганалі трэнераў і сабралі новы склад. Працаваць на больш нізкім узроўні мужчыну не хацелася. Да таго ж у якасці трэнера ён не бачыў для сябе перспектывы. «Вельмі моцна прагрэсіраваў ў спрынце амерыканскія спартсмены, і белама чалавеку там месца практычна не засталася. А пляць па цяжэнні мне было нецікава», — тлумачыць Аляксандр.

Мужчына вырашыў адкрыць у Мінску прыватны спартклуб.

— У мяне там былі лёгкаатлеты з Украіны, Літвы, Латвіі. Адным словам, сабраў эліту, — успамінае Аляксандр. — Знайшоў спонсараў. Пляціць спартсменам добрыя на тыя часы стыпендыі, каля тысячы долараў. Тады камерцыйны спорт толькі развіваўся. За ўдзел у спаборніцтвах атлеты атрымлівалі фінансавую падтрымку ў памеры 5—10 тысяч долараў у залежнасці ад рэйтыngu. Цяпер, вядома, лічбы вышэйшыя.

У 45 гадоў Аляксандр у выніку сышоў са спорту.

Пераехаў за горад, ва Уздзенскі раён, каб рэалізаваць сваю іншую мару — зрабіць японскі сад. Кажы, што азеляненнем захапляўся даўно: яшчэ ў мінскай кватэры на лоджыі ў яго быў зімовы сад.

Цяперашні куток прыроды зусім іншых памераў.

— Палову дома захапіў, — смяецца мужчына. — Сад вялікі, 100 «квадратаў» займае. Я нацягаў туды зямлі — машыны пяць, напэўна, — расклаў камяні. Зрабіў прыродны ландшафт розных зон — ёсць і горны пейзаж, і пустынны з кактусамі.

Вырошчваю мандарыны, фейхоа, гранат. Сад знаходзіцца на паўднёвым баку дома, а пад ім — падвальнае памяшканне, якое ацяпляецца. Бэлыя закрыў полкарбанатам. Знізу цяпло ідзе, зверху сонца свеціць — добры мікраклімат атрымаўся.

Пераехаўшы за горад, былы спартсмен захапіў мастацтвам бансай. Першым карлікавым дрэвам, якое ён вырасіў, стала сасна. Ёй ужо 25 гадоў. Ёсць у калекцыі Аляксандра граб, ліпа, японскі клён, гранат, дуб. А яшчэ мініяцюрная яблыня, на якой растуць сапраўдныя яблычкі, праўда, памерам з чарэшню. «Ці смачныя? Шчыра — не каштаваў», — усміхаецца мужчына.

Саджанцы ён любіць шукаць у лесе па вясне. Пасля зімы некаторыя дрэўцы, якія былі прыціснуты снегам, маюць цікавую форму. Добра падыходзіць граб, бо яго лёгка надаць патрэбную форму.

Будучы бансай Аляксандр саджае ў талерку. Вырошчвае па тэхналогіі гідропонікі: асноўнае жыццеленне дрэва атрымлівае не з глебы, а з вадкага комплекснага ўгнаення з мікраэлементамі. Таму яно можа захапіць мінімальнай колькасці зямлі і яму не патрэбна вялікая каранёвая сістэма.

— Догляд бансай патрэбны кожны дзень. Ён не з тых хатніх раслін, якія можна ўзяць і на тыдзень забыць. Калі некуды з'езджаю, даручаю дрэвы сваім памочнікам, — кажа Аляксандр.

«Агарода ў мяне няма.

Я люблю хадзіць у сад і любаваліся ім, а не працаваць на ўраджаі».

Майстар умее таксама вырошчваць дрэвы на камені: робіць на ім расколіну і памяшчае туды маленькі саджанец.

Па яго словах, каб з парастка атрымаць бансай, трэба гадоў сем.

— Вы, пэўна, вельмі цярылівы чалавек.

— Разуумеце, у мяне няма такой мэты — хутчэй вырасіць бансай. Я не спрабую паскорыць вынік, мне падабаецца назіраць за працэсам.

Цікава, што Аляксандр зусім не дачнік у класічным разуменні. Плантацыі памідораў і гуркоў — гэта не пра яго. «Агарода ў мяне няма. Я люблю хадзіць у сад і любаваліся ім, а не працаваць на ўраджаі».

Захапленне мастацтвам бансай ён змог ператварыць у спосаб заробку. Карлікавымі дрэвамі ён афармляў некаторыя са сталічных гатэляў. На пытанне «Хто ж там бансай даглядае?» тлумачыць, што заключае з гасцініцамі дагавор на абслугоўванне і раз на тыдзень-два мяняе дрэўцы. Пакуль адны з іх растуць, іншыя «рэабілітуюцца» ў Аляксандра дома.

Дарэчы, пра «ўнутранага кітайца». На свой 60-гадовы юбілей мужчына якраз трапіў у Кітай. І хоць не ведаў мовы, адчуваў там сябе вельмі камфортна. Усе 10 дзён, што правёў у той краіне, быў на ўздыме.

— Мне падабаецца культура сузірання. Шкада, што нам яе не хапае. Мы пастаянна занятыя работай, сям'ёй, іншымі клопатамі. Але добра было б знаходзіць час пабыць сам-насам з прыродай, атрымаць асалоду ад яе. Гэта дае ўнутраны супакой.

Наталля ЛУБНЕЎСКАЯ.

○ У ТЭМУ

Мужчыны таксама... вяжуць

Сярод мужчынскіх захапленняў бываюць не толькі рыбалка, хакей і шахматы. Мы склалі падборку арыгінальных для дужай паловы хобі.

Вязанне. Цікавы факт: у 1946 годзе нацыянальны амерыканскі конкурс па вязанні кручком выйграў менавіта мужчына. Але такое магчыма не толькі ў Штатах. Напрыклад, жыхар Вілейкі Васіль Чыжыкаў-Кузьмін з дапамогай кручка стварае шапкі, рукавіцы і шалікі. Дагэтуль ён захапляўся пляценнем з вярвак бранзалетаў. А калі трапіў у бальніцу, вырашыў асоўць і вязанне. З палаты даўно выпісаўся, а хобі засталася. У працоўным наборы мужчыны некалькі кручкоў рознай таўшчыні і кнігі па рукадзеллі.

Бісер. Расіянін Вячаслаў Цітоў (інжынер авіякампаніі) «падсеў» на гэты заняткаў па прыкладзе дачкі і жонкі. Мужчына падганяў іх скончыць адну

карціну, каб хутчэй павесіць яе на сцяну, вось спадарыні і заявілі: «Дарабі сам, калі так хочаш». Вячаслаў і ўзяўся за справу. А пасля замахануўся на карціну з 65 тысяч бісерынак. Вышыўка імі так захапіла мужчыну, што ён ездзіць цяпер са сваімі работамі на конкурсы і выстаўкі.

Вышыўка стужкамі. Гэта было любімае хобі караля Францыі Людовіка XV. Ён часта дарыў прыдворным дамам свае вырабы ў якасці знака ўвагі.

Фларыстыка. Лідскі тэхнік-электронік Віталь Клімянкоў ужо некалькі гадоў складае вясельныя букеты. Ён самаву, ніякіх курсаў не заканчваў. Ствараць кветкавыя кампазіцыі дапамагае інтуіцыя і ўласнае пачуццё прыгожага. Віталь любіць збіраць аб'ёмныя букеты, дзе шмат зеляніны, па якія да яго звяртаюцца не толькі лідчане, але і жыхары іншых гарадоў.